

Det är bara en myt

En undersökning av trovärdighet i en Flashbacktråd

Isabella Wahlund Hansson

Institutionen för svenska och flerspråkighet
Examensarbete 15 hp /Degree 15 HE credits
Diskursanalys
Svenska IV inom ämneslärarprogrammet, gymnasieskolan,
grundnivå, 30 hp
Höstterminen 2018
Handledare/Supervisor: Johanna Ledin
It is just a myth: A study of reliability in a thread on Flashback

Stockholms
universitet

Det är bara en myt

En undersökning av trovärdighet i en Flashbacktråd

Isabella Wahlund Hansson

Sammanfattning/Abstract

Whether something is true or not is a matter for science and research to investigate. Although, a lot of information can pass by as true even though it might just be an opinion, personal experience or myth. This study investigate how private persons online create a truth out of something untrue. The investigation is based on a thread from the forum for discussion named "Flashback". The thread have an outspoken and destructive discourse about people from Somalia. The analysis is based on different ways to make something appear as reliable, for example modality, referencing and objectivity. The result shows that most opinions and experiences are in different ways modified to seem more reliable, and if something is reliabile it increases the chansen of someone else to acquire the same opinion, or at least believe it to be true.

Om något är sant eller inte är upp till forskningen och vetenskapen att undersöka. Trots det kan mycket information upplevas som sanning även om det bara är en åsikt, egen erfarenhet eller myt. Den här studien undersöker hur privatpersoner online skapar sanningar utifrån en osanning. Undersökningen är baserad på en tråd från diskussionsforumet "Flashback". Tråden har en frispråkig och destruktiv diskurs om personer från Somalia. Analysen är baserad på olika sätt att få något att upplevas som trovärdigt, exempelvis modalitet, hänvisningar och objektivitet. Resultatet visar att de flesta åsikterna och upplevelserna är modifierade på olika sätt för att framstå som mer trovärdiga och om något är trovärdigt ökar det chansen att någon annan anammar samma åsikt eller åtminstone tror att den är sann.

Keywords/Nyckelord

Modality, polarity, reliability, objectivity, subjectivity, modal adverbials, modal verbs, authority legitimation.

Modalitet, polaritet, trovärdighet, objektivitet, subjektivitet, modala satsadverbial, modala verb, auktoritetslegitimering.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	1
1.3 Tidigare forskning	2
1.3.1 Diskursen kring somalier	2
1.3.2 Att framställa en åsikt som fakta	2
1.3.3 Skapa kunskap online	3
1.4 Teori	3
1.4.1 Diskursanalys	3
1.5 Material och etiska överväganden	4
1.5.1 Författarens ord	4
1.5.2 Material	4
1.5.3 Internetforskningsetik och anonymitet	4
2. Metod	5
2.1 Påstående	5
2.2 Polaritet och modalitet	6
2.2.1 Modala verb	6
2.2.2 Modala satsadverbial	7
2.3 Objektivitet och subjektivitet	7
2.4 Auktoritetslegitimering	8
2.5 Tillvägagångssätt	8
3. Analys och resultat	9
3.1 Bortfall	9
3.2 Den första frågeställningen	9
3.2.1 Modalitet och polaritet i materialet	10
3.2.2 Objektivitet och subjektivitet i materialet	10
3.2.3 Auktoritetslegitimering i materialet	12
3.2.4 Sammanfattning	13
3.3 Den andra frågeställningen	13
3.4 Den tredje frågeställningen	15
4. Diskussion	17
Litteratur	20

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Vi har alla träffat någon som har en förmåga att framstå så pass övertygande att vi – åtminstone för stunden – har trott på allt hen har sagt. Det var troligtvis inte en slump att vi trodde på vad just hen sa medan vi kan vara mer kritiska mot många andra. Med hjälp av språkliga medel kan vi formulera nästan vad som helst till att låta övertygande och sant. Ibland kan det vara harmlöst, som när en vuxen berättar om tomten för ett barn. Andra gånger kan det vara mer skadligt.

Det är ingen hemlighet att det finns personer som ser ner på andra människor av olika anledningar. Många av dem är inte heller försiktiga med att uttrycka sina åsikter. Utan de vill snarare sprida åsikterna till resten av befolkningen och ofta sker spridningen av åsikter via sociala medier av olika slag. Det är bland annat då som ett övertygande berättande kan vara skadligt.

Forumet Flashbacks slogan är ”Yttrandefrihet på riktigt!”, vilket gör att starka åsikter kan uttryckas utan att rensas bort av sidägare. Ämnet migration har ett flertal aktiva trådar i forumet. Den tråd som undersöks i den här studien heter ”Somalier – samma IQ som individer med Downs Syndrom – vad kan vi förvänta oss av dem?”. I tråden uttrycker de flesta skribenter åsikter om framförallt somalier, men även om personer från andra delar av världen. Vid ytlig läsning framställs många av åsikterna som fakta eftersom skribenterna skriver som om det vore sanningar. Det gjorde mig intresserad av att undersöka vad det är som gör att det som skrivs kan upplevas som om det är faktabaserat när det i själva verket till stor del består av åsikter, egna erfarenheter och antaganden. Det kan vara relevant att belysa detta eftersom det kan påverka andra människors sanningsbild. De personer som inte har en åsikt ännu eller som är lättpåverkade av andra kan fara illa av den här typen av diskussioner om de inte kan skilja på åsikt och fakta. Det är vad som motiverar mig till att undersöka ämnet. Både inom skolvärlden och i resten av livet är det viktigt med källkritik och min förhoppning är att denna studie kan bidra till att visa på hur pass viktigt det är att ifrågasätta saker som man hör och läser. Det finns även ett fåtal personer i forumtråden som förhåller sig kritiska till huvudfrågan. Det vore även intressant att undersöka om det finns några skillnader mellan formuleringar hos de personer som opponerar sig mot huvudfrågan och de som inte gör det.

I den här uppsatsen kommer begreppet ”huvudfrågan” att förekomma ett flertal gånger. Det syftar på det första inlägget i tråden som presenterar ämnet som ska diskuteras. Huvudfrågan är om vi kan förvänta oss något av somalier i samhället, med utgångspunkt i att de har låg IQ. De som är för huvudfrågan anser att vi inte kan det, medan de som är emot anser att vi kan det eller åtminstone att den typen av generalisering inte går att göra.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att belysa hur skribenter i diskussioner online formulerar sina påståenden för att de ska framstå som trovärdiga. En mindre del av undersökningen kommer att visa eventuella skillnader i formuleringar och trovärdighet mellan de som förhåller sig positiva till diskussionstråden och de som opponerar sig mot den. Mina frågeställningar är följande:

- Hur formulerar sig skribenter i diskussioner på Flashback för att framstå som trovärdiga?
- Vilken typ och grad av modalitet är mest förekommande?
- Finns det några skillnader i den språkliga framställningen mellan de som är för eller emot huvudfrågan? Om ja, vilka är skillnaderna och hur påverkar de trovärdigheten?

1.3 Tidigare forskning

Det finns ett flertal studier som har gjort diskursanalyser på texter från sociala medier. Nedan presenteras tre studier som samtliga har använt diskussioner online som material. De har på olika sätt undersökt hur skribenter har formulerat sina åsikter, erfarenheter eller antaganden för att framstå som sanna eller faktabaserade.

1.3.1 Diskursen kring somalier

Mats Landqvist (2015) har granskat en diskussionstråd på Avpixlat som även den, liksom materialet i min studie, handlar om somalier och deras intelligensnivå. Till en början diskuterar Landqvist huruvida det kan anses diskriminerande att tala om *somalier*. Han skriver att för att använda ett visst uttryck nedsättande, måste språkbrukaren känna till reglerna kring ordet. Med regler menar Landqvist exempelvis om ett ord har positiva eller negativa laddningar. Det görs en jämförelse med ordet *zigenare* som för de flesta är känt som ett ord som ej bör användas eftersom det har en negativ laddning. Landqvist använder ett exempel från Avpixlat där en skribent påstått sig göra en sökning på ”somaliska uppfinnare” vilket gett noll träffar. Detta skulle enligt skribenten bevisa hur ”odugliga” somalier är i samhället. I den här kontexten blir det något negativt och om *somaliska* ersätts med *zigeniska* skulle de flesta förstå att det är oacceptabelt att yttra sig på det sättet. Om vi istället skulle påstå att ”norska uppfinnare” gav noll träffar skulle det snarare bli komiskt eftersom det inte är negativt laddat att kalla någon för norsk. *Somalier* kan dock inte ses som ett generellt nedsättande uttryck eftersom det oftast enbart innebär personer som är födda i Somalia och inte har något negativt kopplat till det ordet. Däremot får det en negativ laddning genom de egenskaper som tillskrivs somalier i diskussionsinlägget och blir därför, liksom *zigenare*, ett diskriminerande uttryck i kontexten (2015:100, 106).

Diskursen kring somalier i Landqvists undersökning är lik den som förekommer i mitt material. En del av syftet med diskursanalys är att synliggöra diskurser och mönster i samhället för att kunna förändra dem (mer om det under 1.4.1). Därför är det viktigt att göra den här typen av studier för att förhindra att exempelvis *somalier* blir ett lika nedsättande uttryck som *zigenare* och andra uttryck som är menade som en förolämpning.

1.3.2 Att framställa en åsikt som fakta

Landqvist (2015) undersöker även hur skribenterna på Avpixlat gör för att göra sin åsikt giltig och upplevas som fakta. Ett återkommande fenomen är att skribenterna använder sig av högravande ord, vilket gör att det upplevs som om det är kunniga akademiker som diskuterar. Han drar även slutsatsen att de som skriver uttalar sig som en vi-grupp som anser sig vara en extra intelligent grupp som på så vis är giltiga domare i att döma andras, framförallt somaliers, intelligensnivå (Landqvist, 2015:110, 112).

Karin Hagren Idevall (2014) har gjort ett flertal studier om språk och rasism där flera handlar om hur rasistiska åsikter uttrycks i sociala medier. I en av studierna granskas ett kommentarsfält på Aftonbladet där många rasistiska åsikter uttrycks, om än ofta implicit. En del av studiens analys fokuserar på modaliteten i inläggen. Granskningen visar att skribenternas inlägg ofta består av påståenden som saknar modalitet. Resultatet av det blir att de åsikter och påståenden som framställs upplevs som fakta, även om de troligtvis inte är det (Hagren Idevall, 2014:84). Hagren Idevalls undersökning visar även att skribenterna ofta formulerar sig objektivt. Hon skriver att den objektiva stilen kan vara ett sätt att kunna uttrycka rasistiska kommentarer implicit och på så sätt inte bryta mot några regler. Det kan också vara en metod för att framstå som trovärdig och behålla sin status i kommentarsfältet (Hagren Idevall, 2014:84). Min studie undersöker flera av de språkliga strategier som Hagren Idevall har granskat. Det är därför intressant att se huruvida mina resultat bekräftar eller dementerar resultaten i Hagren Idevalls undersökning.

1.3.3 Skapa kunskap online

I de två ovanstående studierna framställer skribenter sina åsikter som fakta. Med hjälp av bland annat avsaknad av modalitet, högtravande ord och en ”extra intelligent” vi-grupp kan diskussioner online bidra till att skapa falsk kunskap. Linnéa Hanell (2017) skriver i sin doktorsavhandling om hur blivande föräldrar diskuterar på sidan familjeliv.se. Hon analyserar bland annat hur deltagarna i diskussionsforumet tolkar andras delade erfarenheter som kunskap, det vill säga något som bör ageras på. Det kan till exempel handla om att en kvinna delar med sig av sina erfarenheter om hur hon gick upp i vikt och en annan skriver om hur hon inte gick upp i vikt. Det de kvinnorna skriver tolkas då som kunskap och något som andra blivande mammor bör agera utefter. Det kan alltså leda till att vissa tar erfarenheterna som de blivande mammorna delar med sig av som en mer giltig kunskap än den som exempelvis mödravårdscentraler kan förmedla. Det förekommer även diskussioner om den information som har getts av barnmorskor eftersom det vid vissa tillfällen har getts motsatt information till kvinnorna och det bidrar till en diskussion om vad som faktiskt är sant. På så sätt skapas kunskap online (Hanell, 2017:43–46). På samma sätt kan ”kunskap” om invandrare att skapas. Båda sortens falsk kunskap kan bli skadlig.

1.4 Teori

Nedan presenteras diskursanalys som är studiens teoretiska utgångspunkt. För att kunna göra en diskursanalys måste jag först definiera vad som anses vara diskurs i den här undersökningen. Det görs med hjälp av Diane Macdonell och Sara Mills. Därefter förklaras vad diskursanalys är och varför det behövs.

1.4.1 Diskursanalys

Diane Macdonell (1986) skriver att det i alla sociala situationer finns en diskurs. Oavsett om vi kommunicerar med våra föräldrar eller landets ledare anpassar vi vårt språk utefter situationen. Hon skriver att ”The statement made, the words used and the meanings of the words used, depends on where and against what the statement is made [...]” (Macdonell, 1986:1). Det vill säga att all kommunikation har en diskurs på så sätt att vi talar om det på ett visst sätt och anpassar oss efter situationen. Macdonell menar också att diskurs inte är begränsat till kommunikation med tal och text. Hur vi betar oss är också en diskurs (1986:4). Huruvida man ska hälsa på personer som man möter eller vilka böcker man ska ha läst är också diskurser. Sara Mills (2004) exemplifierar vad diskurs är genom diskursen om menstruation. Hon menar att vi ofta talar om menstruation som något negativt utan en djupare reflektion över varför. Menstruation upplevs av många som något smärtsamt och jobbigt och kan därför begränsa kvinnors liv. Det finns alltså en negativ diskurs kring menstruation, det vill säga sättet som vi talar om det. Feministiska teoretiker arbetar med att förändra diskursen kring menstruation för att göra den mindre negativ. De vill ändra synen från plågsam och hemlig till en hälsodiskurs eftersom det visar på en kvinnas välmående och är en viktig del i förmågan att kunna föda barn (2004:11).

För att ändra diskurser måste de uppmärksammas, vilket kan göras genom diskursanalys. Lena Lind Palicki (2015) beskriver diskursanalys som ett sätt att synliggöra bland annat strukturer, normer och makt i samhället genom att påvisa hur språket används. Diskursanalysen används bland annat för att avslöja avsändares dolda agendor (2015:195). Hon skriver att diskursanalysen ”kan synliggöra samhälleliga strukturer och medvetandegöra sociala processer som vi annars har svårt att få syn på, eftersom de ofta är så normaliserade för oss själva att de framstår som naturliga.” (Lind Palicki, 2015:210). Det görs genom att exempelvis granska hur argument legitimeras och hur avsändarna och mottagarna positionerar sig mot varandra (Lind Palicki, 2015:200). Det är alltså genom diskursanalys som diskurser – positiva som negativa – kan synliggöras och därefter (om nödvändigt) förändras.

1.5 Material och etiska överväganden

Nedan presenteras det valda materialet för undersökningen. Eftersom materialet är känsligt både i innehåll och att det är taget från internet krävs det etiska överväganden. Därför redogör jag som författare över min ståndpunkt i förhållande till de åsikter som framförs samt vad jag har behövt ha i åtanke vid användandet av materialet.

1.5.1 Författarens ord

Materialets innehåll kan upplevas som stötande då rasistiska åsikter framförs. Jag sympatiserar inte med åsikterna men jag anser att den här typen av diskussioner bör lyftas fram i avsikt att bekämpas. Syftet med studien är således inte att belysa olika åsikter om bland annat somalier som om de vore acceptabla utan snarare att visa hur den här typen av åsikter sprids och även formuleras till fakta. Min avsikt är inte heller att sprida åsikter i syfte att kränka någon och inte heller att peka ut specifika personer med starka åsikter.

1.5.2 Material

Materialet i undersökningen är en tråd på diskussionsforumet Flashback som heter ”Somalier – samma IQ som individer med Downs Syndrom – vad kan vi förvänta oss av dem?”. Valet av tråd baseras på en sökning med ordet ”migration” på Flashback och den här diskussionstråden var för tillfället en av de tre mest populära trådarna. Materialet är begränsat till de första 100 inläggen i tråden eftersom det ger tillräckligt många påståenden för att få en bild av språket men är samtidigt inte ett för stort material för tidsramen. Tråden är ännu aktiv och bestod av 44 sidor den tredje oktober 2018. Eftersom det alltid finns en risk att material online kan tas bort och förändras kopierades samtliga 100 inlägg den andra oktober 2018 och det är hur inläggen och diskussionstråden såg ut då som är grunden för undersökningen.

Flashback är som sagt ett forum där många starka åsikter kommer till uttryck. Det finns dock regler för vad användare får skriva om och om hen bryter mot någon av reglerna blir hen avstängd på en tidsperiod mellan en vecka och permanent. Den regel som är relevant för den diskussionstråd som jag analyserar är: ”Nedsättande uttalanden mot en eller flera utpekade folkgrupper är tillåtet, förutsatt att kritiken är saklig och vederhäftig. Däremot kan generaliseringar av en hel folkgrupps beteende eller egenskaper vara förbjudet, ifall syftet är att avhumanisera eller att sprida fördomar med syfte till att nedvärdera hela gruppen.” (Flashback, 2017). Det var flera av skribenterna i diskussionstråden som var markerade som avstängda men trots att inläggen bryter mot forumets regler får de alltså finnas kvar på sidan.

1.5.3 Internetforskningsetik och anonymitet

För att använda material från internet utan att ansöka om samtycke ska sidan där materialet hämtas vara ett ställe där skribenten förväntar sig eller är medveten om att det hen skriver kommer att kunna läsas av allmänheten. Det vill säga att det är en offentlig sida, inte privat (Hewson & Buchanan 2017:6–7). Samtliga trådar på Flashback är offentliga och sidans slogan är ”Yttrandefrihet på riktigt!”. En användare som registrerar sig och deltar i diskussionen förväntas vara medveten om att det hen skriver inte går att göra privat. Hewson & Buchanan (2017) skriver att forskare bör vara medvetna om att även om en användare har godkänt användarvillkor på en sida kan hen ändå förvänta sig att hens aktiviteter är privata, även om de är tillgängliga för allmänheten (2017:7). Det är även viktigt att beakta anonymitet, både för de som vet att deras åsikter finns offentligt och de som inte gör det. Därför bör åtgärder vidtas där det försäkras om att deltagarna inte går att identifiera eller finna personlig information om (Hewson & Buchanan, 2017:20). Mitt material är enkelt att hitta online och där står samtliga diskussionsdeltagares användarnamn. Skribenterna förblir dock anonyma eftersom deras användarnamn och profilbilder inte visar vilka de är och personernas profiler är även de

anonyma. Flashback skriver om integriteten på sidan ”Vi lagrar inte din ip-adress och hämtar inte heller in någon övrig information som kan användas för att identifiera dig som person. Du är alltid anonym, och forumet sparar så lite som möjligt.” (Flashback, Integritet). På så sätt förblir skribenterna anonyma även om allmänheten kan läsa hela diskussionstråden utan inloggning.

2. Metod

För att undersöka hur en skribent framställer något som trovärdigt finns det flera olika aspekter att ta hänsyn till. Vid val av analysmetoder har jag främst utgått ifrån systemisk-funktionell grammatik (SFL) och Svenska akademiens grammatik (SAG). SFL är en metod som ursprungligen skapades av Michael Halliday (Matthiessen & Halliday, 2014:xiii) och med hjälp av metoden kan man undersöka hur språkandet skapar betydelse (Holmberg et. al. 2014:11). Språkandet består av olika skikt som påverkar varandra. Exempelvis påverkar kontexten lexikogrammatiken och vice versa (Holmberg et. al. 2014:12). Urvalet av analysmetoder är ett eklektiskt val för att kunna uppfylla studiens syfte. Nedan presenteras först vad som i den här undersökningen avses med påstående eftersom det enbart är påståenden som kommer att undersökas. Därefter redogörs samtliga analysmetoder som kommer att användas. Slutligen sammanställs samtliga analysmetoder och tillvägagångsättet presenteras.

2.1 Påstående

Enligt Holmberg & Karlsson (2006) finns det inom SFL och den interpersonella metafunktionen fyra språkhandlingar: påstående, uppmaning, fråga och erbjudande (2006:34). De språkhandlingar som går att modifiera är påstående och uppmaning (Holmberg & Karlsson, 2006:58). Holmberg & Karlsson (2006) skriver att en uppmaning kräver varor eller tjänster. Det kan vara ”rid lätt!” eller ”köp mjölk” (2006:34). I den här undersökningen är uppmaningen inte relevant eftersom det som ska undersökas är hur skribenterna formulerar sig för att få sina åsikter att framstå som mer eller mindre sanna. Därför kommer enbart påståenden att undersökas. Ett påstående är en språkhandling där en talare eller skribent ger information till en mottagare. Men, med endast den utgångspunkten kan ett påstående inte identifieras. Andra språkhandlingar kan nämligen uttryckas genom formen av ett påstående. Exempelvis kan en person säga ”det är lite kallt” som ordagrant innebär att hen ger information om att det är kallt men det kan betyda något annat, kanske ”stäng fönstret”, ”ge mig en filt” eller ”höj elementet” (Holmberg & Karlsson, 2006:55–56). Därför krävs fler utgångspunkter för att definiera ett påstående. Varje språkhandling kräver eller öppnar upp för olika typer av respons från mottagaren. Ett påstående kräver ingen respons men kan få det i form av antingen ifrågasättande eller att mottagaren bekräftar påståendet (Holmberg & Karlsson, 2006:36). Exempel på påståenden är:

- (1) Det är tolv månader om året.
- (2) Det går att övervattna blommor.

I de här exemplen kan en mottagare svara antingen bekräftande (Ja, det är tolv månader om året) eller ifrågasättande (Går det verkligen att övervattna blommor?). Om det hade varit en uppmaning med påståendets grammatik skulle det ha krävts en handling av mottagaren men utifrån de här påståendena krävs det inga handlingar. Det som ska undersökas i den här studien är hur saklig information förmedlas till att framstå som trovärdig. En uppmaning eller fråga med påståendets grammatik är inte saklig information och därför kommer den typen av språkhandlingar att bortses ifrån.

Vanligtvis kategoriseras språkhandlingar utifrån satser. I den här uppsatsen kommer istället grafiska meningar som innehåller minst ett påstående att granskas. Det innebär att det kan förekomma mer än ett påstående i en och samma mening.

I materialet framförs många påståenden som innehåller mer eller mindre fakta. Det kommer inte att genomföras någon faktakontroll av påståendena utan det kommer enbart analyseras hur påståendena framställs i förhållande till sannolikhet. I vissa påståenden är det mycket tydligt att det enbart är en egen erfarenhet eller åsikt som har formulerats till att framstå som mer eller mindre en sant. Sådana påståenden kan komma att kommenteras.

2.2 Polaritet och modalitet

Matthiessen & Halliday (2014) skriver att polaritet (polarity) är språkhandlingar som antingen uttrycker att något är eller inte är. Exempelvis ”han är snäll” eller ”han är inte snäll”. Det är alltså en språklig dikotomi eftersom det saknar gradering. Polaritet uttrycker att något är absolut och det kan inte vara på något annat sätt (2014:172–176). Polaritet kan även anges som avsaknad av modalitet eller ingen modalitet.

Om en skribent inte vill uttrycka något absolut kan hen modifiera sitt påstående. Modalitet kan ses som ett kontinuum mellan polerna att något är eller inte är. Det kan uttryckas med språkliga metoder som uttrycker olika modalitetsskalor för sannolikhet, villighet, förpliktelse och vanlighet (Holmberg & Karlsson, 2006:58–59). Eftersom syftet med den här studien är att granska hur påståenden framställs som trovärdiga har jag gjort bedömningen att fokus bör ligga på modalitet som uttrycker sannolikhet och vanlighet. Modalitet i form av sannolikhet och vanlighet är en bedömning som skribenten (eller talaren) gör av just hur sannolikt eller vanligt påståendet är (Holmberg & Karlsson, 2006:59). Den bedömningen är dock inte alltid samstämmig med verkligheten eftersom det bara är vad en person har skrivit eller sagt. Skribenterna använder modalitet eller polaritet för att framstå som mer eller mindre säkra på sitt påstående (Holmberg & Karlsson, 2006:58).

Modaliteten kan delas in i tre olika grader: låg, medelhög och hög. De olika graderna uttrycker hur pass sannolikt eller vanligt något är. Exempelvis uttrycker ”så här kan det vara” eller ”det brukar vara så här” låg grad av modalitet medan ”så här måste det vara” eller ”det är ofta så här” uttrycker hög grad av modalitet (Matthiessen & Halliday, 2014:177, 179). Om skribenten vill att påståendet ska framstå som en sanning ska hen uttrycka modalitet av hög grad (eller ingen alls). Det är däremot önskvärt att åsikter och antaganden uttrycks med en låg grad eftersom det visar att det är just en åsikt eller ett antagande.

Matthiessen & Halliday (2014) skriver att grunden inom modalitet sträcker sig över alla språk. Däremot skiljer det sig mellan olika språks grammatik och de utgår från den engelska grammatiken vilken inte är likadan som den svenska (2014:183–184). Därför kommer Holmberg & Karlsson (2006) och SAG (2010) ligga till grund för hur modaliteten uttrycks i svenska språket.

2.2.1 Modala verb

Modalitet kommer oftast till uttryck genom antingen verb eller satsadverbial. Verben kan vara huvudverb men är oftast hjälpverb. Hjälpverb står i princip alltid tillsammans med ett annat verb (SAG, 2010:179). Ett modalt hjälpverb är exempelvis *kan*, *ska*, *brukar* och *måste* (SAG, 2010:283–284). För att förenkla och eftersom analysen inte påverkas av om det är ett verb eller hjälpverb kommer både modala verb och modala hjälpverb härefter att betecknas enbart som *modala verb*. Verbet *kunna* är det mest förekommande ordet som kan betyda olika saker samt uttrycka alla fyra typer av modalitet (sannolikhet, vanlighet, villighet och förpliktelse) (Holmberg & Karlsson, 2006:67). Det kan exempelvis ha en deontisk betydelse som innebär att det är ett krav, medgivande eller önskan (SAG, 2010:286–287). Ett exempel är ”du kan gå in till doktorn nu”. Det blir en uppmaning (med påståendets grammatik) till mottagaren att hen ska gå in till doktorn nu (SAG, 2010:300). När *kunna* har en epistemisk betydelse talar det istället om att något stämmer (SAG, 2010:299). Enligt Holmberg & Karlsson (2006) motsvarar den epistemiska modaliteten ungefär sannolikhet och vanlighet

(2006:59). Med epistemiska verb värderar skribenten eller talaren hur trovärdigt påståendet är utifrån exempelvis hörsägnen eller antaganden (SAG, 2010:284). *Kunna* kan också ha en potentiell betydelse som enligt SAG betyder ”att det finns förutsättningar för någon eller något att göra något eller förhålla sig på ett visst sätt.” (SAG, 2010:301). Det är därför viktigt att se till ordets betydelse i kontexten eftersom det kan ha många olika betydelser, vilka alla inte är relevanta för att undersöka trovärdighet. Det gäller samtliga ord och uttryck som skulle kunna tolkas som modala, inte enbart *kunna*. Nedan presenteras två exempel på modala verb med olika grad av modalitet:

(3) Det kan regna på lördag.

(4) Det ska regna på lördag.

Det finns många modala verb som uttrycker sannolikhet men det är enbart *kan* och *brukar* som uttrycker vanlighet (Holmberg & Karlsson, 2006:62). I den här studien är det främst epistemiska och potentiella verb som kommer att vara relevanta.

2.2.2 Modala satsadverbial

Modala satsadverbial innefattar många olika typer av uttryck och det skulle gå att tolka även subjektivitet och vag auktoritetslegitimering som modala satsadverbial (SAG, 2010:108). För att göra det tydligt och skilja de olika språkliga strategierna åt har jag valt att ändå göra ytterligare kategoriseringar för att inte allt ska beskrivas som en enda grupp av språkliga medel. Det som i den här undersökningen kommer att betecknas som satsadverbial är modala och interpersonella satsadverbial som på något sätt visar att skribenten eller talaren kommenterar eller gör en bedömning av informationen i påståendet. Härefter kommer modala satsadverbial och interpersonella satsadverbial att enbart betecknas som *modala satsadverbial*. Exempel på modala satsadverbial som betecknar sannolikhet är *kanske, nog, antagligen, troligtvis* (Holmberg & Karlsson, 2006:59). Vanlighet kan uttryckas med exempelvis *ibland, alltid, aldrig, ofta, sällan*. Nedan är två exempel på påståenden med modala satsadverbial:

(5) Det kommer kanske att snöa på julafton.

(6) Det kommer garanterat att snöa på julafton.

Modalitet är som skrivet ovan ett kontinuum och exempelvis ökar *garanterat* sannolikhetsgraden i påståendet mer än vad *kanske* gör. Däremot påverkas inte den faktiska sanningen av hur säkert en skribent eller talare framställer sitt påstående.

Enligt SAG (2010) är ett vanligt obetonat modalt satsadverbial *ju*. *Ju* är ett ord som i sig inte har några tydliga synonymer men som kan ses som att skribenten eller talaren hänvisar till en abstrakt källa som hen förutsätter eller antar att mottagaren har tillgång till. Det behöver inte vara en källa i form av forskning eller liknande utan det kan vara en erfarenhet eller uppfattning som är källan till kunskapen. Ett *ju* indikerar också att skribenten eller talaren utgår från att den sats där *ju* står är sann (SAG, 2010:114).

2.3 Objektivitet och subjektivitet

Ytterligare en aspekt att ta hänsyn till är objektivitet och subjektivitet. Om påståendet är subjektivt synliggörs skribenten genom personliga pronomen som *jag* eller *vi* som tycker, tror, har upplevt något etcetera och det blir tydligt att påståendet är skribentens värdering medan det med en objektiv formulering kan upplevas som en allmän värdering eftersom skribenten inte synliggörs (Matthiessen & Halliday, 2014:181). Holmberg & Karlsson (2006) benämner det som modalitetsmetaforer och skriver att graden av modalitet påverkas mycket av vem som gör en bedömning. Vid meningar där subjektet är *det* har bedömaren dolts och meningen blir mer objektivt framställd, vilket resulterar i att påståendet

snarare upplevs som faktum än bedömning (Holmberg & Karlsson, 2006:69). Jämför följande meningar:

(7) Det är säkert ingen fara.

(8) Jag är säker på att det inte är någon fara.

Modaliteten i de båda uttrycken är densamma, det vill säga hög sannolikhet (säkert). Det som skiljer påståendena är att i (8) blir skribenten synlig genom ett subjektivt *jag* medan den som gör bedömningen i (7) är osynlig och påståendet blir objektivi. Det gör att (7) upplevs som mer trovärdigt än (8).

En sista aspekt gällande subjektivitet och objektivitet är att använda sig av uttrycket *man* istället för *jag*. Inom ramen för *man* ingår skribenten, men det är också ett uttryck för en allmän åsikt. Enligt Nationalencyklopedin är en subjektiv åsikt något som härrör från en persons känslor och åsikter (Nationalencyklopedin, *subjektiv*). Objektivitet står i motsats till subjektivitet och tar enbart hänsyn till fakta (Svensk ordbok, *objektiv*). Det vill säga att det är något som är baserat på mer än bara en persons åsikt eller känsla. Därav kan *man* ses som ännu ett tillvägagångssätt som skribenterna har för att göra sin åsikt eller erfarenhet mer allmän och giltig.

2.4 Auktoritetslegitimering

Det sista som kommer att analyseras är hur skribenterna använder sig av källhänvisningar. Gustav Westberg (2016) skriver om legitimering och mer specifikt auktoritetslegitimering. Det innebär att legitimera och göra sina påståenden giltiga genom att hänvisa till en auktoritet, exempelvis forskare, lagar eller traditioner (Westberg, 2016:26). I bästa fall sker hänvisningarna genom tydliga referenser till etablerade forskare eller liknande. Det kan dock ske mer otydligt genom att skribenten exempelvis skriver att ”studier visar att...” eller ”jag har läst att...”. Genom att påvisa att det finns forskning eller fler som har talat om ämnet ökar påståendets trovärdighet. De exempel som jag gav är dock inte fullt pålitliga eftersom hänvisningarna är vaga, även om de ökar trovärdigheten. Både tydliga hänvisningar och vaga hänvisningar kommer att beaktas i analysen och anges som auktoritetslegitimering eller vag auktoritetslegitimering.

2.5 Tillvägagångssätt

Det som kommer att analyseras i materialet är alltså följande:

- Modalitet eller polaritet.
- Objektivitet eller subjektivitet.
- Modala verb och modala satsadverbial.
- Auktoritetslegitimering och vag auktoritetslegitimering.
- Om skribenten är för eller emot huvudfrågan.

De fyra första punkterna visar på hur pass trovärdiga påståendena är formulerade som. Den sista punkten är för att kunna analysera huruvida det är någon skillnad mellan hur personer med olika åsikter formulerar sig. Analysen kommer att genomföras genom att samtliga påståenden i materialet kommer att identifieras och placeras in i en tabell. I tabellen fyller jag i min analys av samtliga påståenden i de olika kolumnerna. Därefter kommer tabellen att ligga till grund för övergripande analys, resultat och diskussion. I tabell 1 visas hur tabellen är utformad med hjälp av två påhittade exempel.

Tabell 1: Exempel på hur jag har sorterat mina iakttagelser i en tabell

#	Mening	Modal./ polar.	Hög/medel/ låg	Mod. verb/ satsadv.	Obj./ subj.	Aukto/ Vag aukto.	För/ emot
4	Jag läste en studie där det stod att katter och hundar har parat sig och fått ungar.	Polar.	-	-	Subj.	Vag aukto.	Emot
5	Det är nog omöjligt för djur att para sig över raserna.	Modal.	Låg	Satsadv.	Obj.	-	För

Kolumnen längst till vänster visar vilket nummer inlägget har i diskussionstråden. Efter att analysen har gjorts går det att enkelt räkna ut hur många inlägg som innehåller modalitet eller polaritet. Om de innehåller modalitet går det även att se vilken typ av modalitet samt vilken grad. I tabellen anges också om påståendet är objektivt eller subjektivt samt om det innehåller någon form av auktoritetslegitimering. Den sista kolumnen är för att kunna göra analysen för frågeställning tre där en jämförelse mellan de två olika sidorna i diskussionstråden ska göras.

3. Analys och resultat

Till grund för analys och resultat ligger 312 påståenden. Samtliga frågeställningar kommer nedan att besvaras med varsin huvudrubrik. Efter varje numrerat exempel anges vilket inläggsnummer exemplet är taget ifrån, exempel: (#65). Det kan ha tagits bort inlägg i efterhand och inläggsnumren är baserade på hur diskussionstråden såg ut när materialet sparades ner.

3.1 Bortfall

När analysen genomfördes framkom det att vissa påståenden var otydliga i huruvida de var för eller emot huvudfrågan. Diskussionen bestod bland annat av krav på intelligens vid bilkörning, hur hög IQ italienare har och varför intelligensnivån skiljer sig mellan olika världsdelar och länder. Ämnena är kopplade till huvudfrågan men de tar inte ställning i frågan om somalier. Det gjorde det svårt att kategorisera huruvida de skulle räknas som att det var för eller emot huvudfrågan. Vissa av de inläggen var också otydliga i sin åsikt och därför var det inte heller möjligt att göra en kategorisering utifrån om rasistiska åsikter framförs eller inte. Därför har de inlägg som inte kopplas tydligt till huvudfrågan räknats bort vid analysen som besvarar frågeställning tre. Eftersom frågeställning ett och två inte kräver att skribenterna ska ta ställning kommer bortfallet att vara inkluderat i de analyserna. Bortfallet omfattar 68 påståenden. Hur många påståenden som ingår i analysen för respektive frågeställning förtydligas i metatexterna.

3.2 Den första frågeställningen

Nedan presenteras resultatet av analysen som svarar på hur skribenter formulerar sina påståenden i diskussionsforum för att framstå som trovärdiga. Samtliga analysmetoder har använts för att besvara den här frågeställningen och har därför delats in i underrubriker för att göra det tydligare. För att besvara den första frågeställningen har samtliga påståenden varit en del av analysen.

3.2.1 Modalitet och polaritet i materialet

Tabell 2 visar hur många påståenden som innehöll modalitet respektive polaritet samt hur stor andel av materialet det utgör.

Tabell 2: Modalitet och polaritet i hela materialet

	Antal	Andel i procent av 312 påståenden
<i>Polaritet</i>	188	60,3 %
<i>Modalitet</i>	124	39,7 %

Resultatet visar en övervägande del av påståenden med polaritet, vilket enligt Holmberg & Karlsson (2006) visar att skribenterna försöker framstå som säkra på sitt påstående (2006:58). Det finns därför gott om exempel på inlägg utan modalitet och nedan visas tre:

- (9) Det är inget annat än myt att somalier skulle ha IQ på den nivån. (#6)
- (10) All spridning av afrikaner har gjorts med hjälp av andra folk. (#24)
- (11) Det är en fördom. (#42)

Samtliga inlägg är formulerade på samma sätt. De uttrycker sig som om det de säger är den enda sanningen fastän det egentligen är en del av diskussionen. Påståendena uttrycker att informationen de ger är absolut, precis som Matthisessen & Halliday (2014) skriver att polaritet gör (2014:172–176). Exempel (9) innehåller det modala verbet *skulle* men i den här kontexten påverkar det inte trovärdigheten eftersom skribenten i huvudsatsen uttrycker med säkerhet att det enbart är en myt.

Trots att det till övervägande del är påståenden med polaritet i materialet förekommer även många inlägg med modalitet. Vilken typ av modalitet som är mest förekommande presenteras mer grundligt under 3.3. Samtliga typer av modalitet och grader av modalitet förekommer dock i materialet och några exempel är följande:

- (12) Förklaringen kan ligga i att IQ-tester mer är ett västerländskt och inte ett somaliskt måttband på hur intelligens ska mätas. (#73)
- (13) Tyvärr så finns ju ett samband. (#80)
- (14) Det finns många saker som kan leda till störningar, däribland kanske att ha läst "Karl Marx samtliga volymer". (#86)

I exempel (12) och (14) förekommer det modala verbet *kan* som visar att det är möjligt att det är såhär, men det finns också andra möjligheter. I (14) förstärks modaliteten ytterligare det modala satsadverbialet *kanske* som även det visar på ytterligare osäkerhet. (13) visar ett exempel på det modala satsadverbialet *ju* som istället för osäkerhet antyder att vi som läser redan ska vara bekanta med vad som påstås (SAG, 2010:114).

3.2.2 Objektivitet och subjektivitet i materialet

Vad som anses objektivt eller subjektivt kan ses på olika sätt. Som skrivet i 2.3 har exempelvis *man* tolkats som objektivt då det syftar på en allmän uppfattning snarare än en enskild persons uppfattning. I tabell 3 presenteras hur många påståenden som var objektivt respektive subjektivt skrivna och hur stor andel av samtliga påståenden som det motsvarar.

Tabell 3: Objektivitet och subjektivitet i hela materialet

	Antal	Andel i procent av 312 påståenden
Objektivitet	256	81,1 %
Subjektivitet	56	17,9 %

I tabell 3 ser vi tydligt att det är en klar övervägande del av objektivt skrivna inlägg. Det visade sig vid analys att ett vanligt förekommande sätt som skribenterna formulerade sig på var att helt utelämna subjektet i meningarna. Se följande exempel:

(15) Skulle mena att frånvaro av IQ är en fördel, då man inte har konsekvens tänkande. (#13)

(16) Skulle göra en kvalificerad gissning att cirka 98% av alla Somalier är på utvecklingsstörd nivå. (#9)

De här påståendena är inga korrekta meningar eftersom de saknar subjekt, men de har ändå tagits med i analysen då de är betydelsebärande. Korrekta uttryck vore exempelvis ”Jag skulle mena...” och ”Jag skulle göra...”. Det kan ses som ett försök till det Matthiessen & Halliday (2014) skriver om; att göra sig själv osynlig och därmed få sin åsikt att upplevas som en allmän uppfattning (2014:181). Eftersom det kan ses som ett försök att formulera sig objektivt har de påståendena också räknats som objektiva i analysen. Även om objektiviteten inte alltid är korrekt framställd är den betydligt mer förekommande än subjektiviteten. Det subjektiviteten bidrar till är att synliggöra att det är en person som framför en åsikt eller påstår något (Matthiessen & Halliday, 2014:181). Därför har den typen av påståenden tolkats som objektiva, även om de i sin korrekta form skulle ha varit subjektiva. Huruvida det är ett aktivt val eller enbart på grund av lathet kan enbart skribenten svara på.

En stor del av påståendena med subjektivitet är skrivna med *vi*. Skribenterna talar om vad *vi* måste göra, kan förvänta oss och gör. Några exempel är:

(17) Vi kan inte integrera dem i samhället, de går bara inte. (#46)

(18) Antigen måste vi acceptera att hela samhällskvalitén försämras eller sänka de flesta krav. (#16)

(19) Vi har ett komplicerat läge med mycket slit o arbete framför oss. (#43)

I de här inläggen synliggörs skribenten eftersom hen ingår i subjektet *vi*. Däremot får det en annan betydelse än trovärdighet eftersom det tydligt markerar att det finns ett *vi* och då också ett *dem*. Precis som Landqvist (2015) skriver anser sig skribenterna som en grupp som är överlägsen *dem* och därför kan göra bedömningar av somalier som grupp (2015:112). Som det står i exempel (17) att det är *vi* som ska integrera *dem*, men det går inte. Det antyder att det enbart är *vi* som är kapabla till att genomföra en integrering, inte *dem*. Även om skribenterna blir synliga genom *vi* anser jag inte att påståendena blir mindre trovärdiga. Med hänsyn till vad som sägs upplevs fortfarande påståendet som en sanning och det *vi* bidrar med är snarare att få ännu mer uppmärksamhet från läsaren eftersom det kan engagera på så sätt att det är möjligt att jag som läsare ingår i den grupp som skribenten anger som *vi* och alltså är det jag som måste göra något eller har ett komplicerat läge framför mig. Däremot förekommer även påståenden där subjektiviteten påverkar trovärdigheten. Se följande exempel:

(20) Något annat kan jag inte se som fungerande. (#49)

(21) Jag känner förresten många somalier som det gått bra för. (#91)

I de här påståendena blir det tydligt att det är en persons åsikt eller upplevelse. Jämför om det istället stod ”Något annat kan inte ses som fungerande” eller ”Det finns många somalier som det har gått bra för”. Om påståendena hade varit skrivna på det sättet istället hade det upplevts som en allmän

uppfattning medan det i exempel (20) och (21) blir tydligt att det är skribenten som anser något eller som känner somalier. På så vis blir det tydligt att det kan vara på det sättet, men det finns också andra sätt att uppleva situationen på.

Det är även värt att notera att av de 56 inlägg som är skrivna med subjektivitet innehåller 33 av dem även modalitet och av de 23 som inte innehåller modalitet är 6 skrivna utifrån *vi*. Vilket kan ses som att de som synliggör sig själva också förhåller sig mer ödmjuka till den information de förmedlar.

3.2.3 Auktoritetslegitimering i materialet

Auktoritetslegitimering förekommer vanligtvis i materialet i form av länkar till olika sidor. Huruvida de länkarna är trovärdiga har ej undersökts eftersom de oavsett är ett försök till att legitimera sitt påstående med hjälp av någon form av auktoritet. I tabell 4 presenteras resultatet av analysen för auktoritetslegitimering.

Tabell 4: Auktoritetslegitimering i hela materialet

	Antal	Andel i procent av 312 påståenden
<i>Auktoritetslegitimering</i>	17	5,4 %
<i>Vag auktoritetslegitimering</i>	20	6,4 %
<i>Sammanlagt</i>	37	11,8 %

Auktoritetslegitimeringen förekommer i 15 av 17 fall i form av länkar i slutet eller början på ett inlägg och är inte intressanta att citera. Det ena av de två påståendena som hänvisar till författare och verk består av en uppmaning som följer ett påstående. Det skribenten uppmanar en annan skribent om är:

(22) Du kan till exempel palla dig till biblioteket & läsa boken " IQ and the Wealth of Nations" av professor Richard Lynn och professor Tatu Vanhanen. (#59).

Skribenten hänvisar till Lynn och Vanhanen som en fortsättning på var det går att finna belägg för de siffror som andra skribenter har länkat till innan. Den andra hänvisningen som inte enbart är en länk är även den till Lynn och Vanhanen:

(23) Däremot låter 68 rimligt och det är det som Lynn och Vanhanen kommit fram till. (#28)

Eftersom Lynn och Vanhanen förekommer som pålitliga källor mer än en gång kan de ses som auktoriteter inom ämnet. I exempel (22) och (23) har skribenterna försökt att öka sin trovärdighet markant genom att hänvisa till forskare inom ämnet. I exempel (22) legitimeras trovärdigheten ännu mer genom att skribenten markerar att båda författarna är professorer. Däremot demteras trovärdigheten när en annan skribent (som dock inte hänvisar till en auktoritet) skriver om Lynn för att påvisa att det som sägs i exempel (22) och (23) är ogiltig forskning, se exempel (24):

(24) Vad fint att du använder superrasisten Lynn som referens.

Lynn:

- som lyckats få sina akademiska titlar återkallade
- som ifrågasätts av nästan samtliga övriga akademiker inom sitt fält p.g.a "misrepresenting the research of other scientists, and has been criticised for unsystematic methodology and distortion"
- Räknas som "Flat-earther" inom sitt fält.
- Är rasist och Alt-right fåne.

Du "glömde" visst att berätta dessa små detaljer. (#74)

Genom att skribenten i exempel (24) påvisar att de andra skribenternas hänvisningar inte är giltiga blir därför deras tidigare auktoritetslegitimeringar i exempel (22) och (23) mindre trovärdiga. Principen förekommer flera gånger i materialet (om än mer diskret) genom att skribenter påpekar att andras källor inte är pålitliga.

Så kallad vag auktoritetslegitimering innebär att skribenten hänvisar till ospecificerad forskning. Se följande exempel:

- (25) Men forskning på adopterade visar att det inte enbart är så. (#29)
- (26) I princip alla forskare är samstämmiga om att afrikaner har levt en miljon år före asiatiska och kaukasiska folket. (#23)
- (27) Men 68 är den siffra som återkommer i de flesta undersökningar jag har sett. (#14)
- (28) Som det beskrivs i Metro, dålig bildning leder ofta till sökandet av förenklande teorier. (#80)
- (29) Inte för att verkligheten är mycket bättre, en studie från 2010 på 37000 subsahariska afrikaner visar att de har runt 70-80 IQ. (#94)

I exempel (28) hänvisar skribenten till Metro. Hen anger dock inte mer specifikt var i Metro vi kan finna den informationen och därför anser jag det som en vag auktoritetslegitimering. Detsamma gäller exempel (29) där den enda informationen som ges är att det är en studie från 2010. I övriga inlägg får vi enbart veta att forskning visar, forskare är samstämmiga och att skribenten har sett undersökningar. Den vaga auktoritetslegitimeringen stärker trovärdigheten även om det inte går att källkritiskt undersöka de källor som skribenterna anger – eftersom vi inte vet lika de är.

3.2.4 Sammanfattning

Resultatet visar att det mest förekommande sättet att lägga fram sitt påstående på är med polaritet och objektivt formulerat. Det stämmer överens med Hagren Idevalls (2014) resultat som även det visar på en avsaknad av modalitet samt att skribenterna ofta uttrycker sig objektivt. Hon diskuterar dock objektiviteten som ett sätt att kunna uttrycka rasistiska åsikter implicit och därför inte bryta mot några regler (Hagren Idevall, 2014:84). Reglerna på Flashback hindrar inte någon skribent från att uttrycka sig rasistiskt och därför är åsikterna ofta explicit uttryckta. Hagren Idevall (2014) drar även en parallell till att objektiviteten kan bero på att skribenterna vill framstå som trovärdiga och behålla sin status i diskussionen (2014:84). Den förklaringen är rimlig även på Flashback. I synnerhet med Halliday & Matthiessen (2014) och Holmberg et. al. (2014) i åtanke eftersom det i båda verken står att objektiviteten bidrar till att en åsikt framställs som mer trovärdig när bedömarens osynliggörs och gör åsikten till en allmän uppfattning och därav eventuellt också som kunskap. Det är dock viktigt att också framhäva att även om det till övervägande del är objektivt skrivna påståenden med avsaknad av modalitet, är det också en relativt stor andel inlägg med framförallt modalitet men också med subjektivitet. Det visar att även om det är en minoritet finns det gott om skribenter som (mer eller mindre medvetet) presenterar sina åsikter som en möjlig sanning, men inte den enda. Hur de gör det presenteras nedan under 3.3.

3.3 Den andra frågeställningen

Nedan presenteras svaret på vilken typ och grad av modalitet som förekommer mest. Därför är det de 124 inlägg med modalitet som ligger till grund för resultatredovisningen och analysen. I tabell 5 visas hur många av påståendena med modalitet som är uttryckta med modala verb respektive modala satsadverbial. Procenten är baserad på de 124 påståendena med modalitet.

Tabell 5: Modala verb och modala satsadverbial i hela materialet

	Antal	Andel i procent av 124 inlägg med modalitet
<i>Modala verb</i>	60	48,4 %
<i>Modala satsadverbial</i>	79	63,7 %

I ett fåtal påståenden förekommer mer än en typ av modalitet och därför är inte procentsatserna lika med hundra procent. Ett exempel på ett sådant påstående är följande:

(30) Detta kan ju förklara varför afroamerikaner som grupp begår fler våldsbrott och har lägre medianlön. (#62)

I det här påståendet finns både det modala verbet *kan* och det modala satsadverbial *ju*.

Analysen visar att det finns 60 modala verb och 79 modala satsadverbial. Huruvida de påverkar trovärdigheten mäts genom graderingen låg, medelhög och hög. Den graderingen kan tolkas på olika sätt men min analys och tolkning visade följande:

Tabell 6: Grad av modalitet i hela materialet

	Låg	Medelhög	Hög
<i>Modala verb</i>	17	27	16
<i>Modala satsadverbial</i>	3	37	39
<i>Sammanlagt</i>	20	63	48

I tabell 6 kan vi se att det framförallt bland de modala satsadverbialen främst förekommer påståenden med medelhög eller hög grad av modalitet. Det kan bero på min tolkning av graderna, men det förekommer exempelvis många *ju* som jag bedömer har en hög grad av modalitet. Nedan presenteras exempel från samtliga nivåer:

(31) Finns ju folkslag där inavel uppmuntras (tex hos kurder) men kurder är ju normala. (#44)

(32) Nej, men vi kan nog sluta oss till att dessa brottslingar inte ägnar fritiden åt filosofiska traktat. (#49)

(33) Somalier har aldrig blivit särskilt mentalt stimulerade och har då tappat mycket ”kraft” i hjärnan. (#56)

I exempel (31) har skribenten skrivit det modala verbet *finns* som jag har graderat som en låg grad av vanlighet eftersom det antyder att något förekommer, men det är inte särskilt vanligt. I exempel (32) har skribenten använt sig av två modala uttryck. Både det modala verbet *kan* och modala satsadverbial *nog*. Tillsammans antyder de att det finns möjlighet till att dra en slutsats, men det är inte helt säkert. Därför har jag graderat den som medelhög. Den höga graderingen visas genom det modala satsadverbial *aldrig* i exempel (33) som visar på skribentens bedömning av hur vanligt något är. Exempel (31) leder oss in på det modala satsadverbial *ju*. Även om *finns* är graderat som låg grad av modalitet ökar ändå trovärdigheten i påståendet genom två *ju*. Exempel på *ju* i materialet där det snarare förstärker ett påstående istället för att göra det mindre trovärdigt är följande:

(34) Bråka är ju det sista man vill göra när man rökt. Man vill ju bara undvika folk i största allmänhet. (#88)

(35) Stress vet man ju dödar hjärnceller i rasande fart. (#50)

(36) Jordan P säger ju att Amerikanska krigsmakten ratar rekryter med en IQ under 83, alltså är man dummare än så lär man ju fan inte klara att knyta skorna. (#15)

Holmberg & Karlsson (2006) skriver att modalitet används för att framstå som mer eller mindre säker (2006:58). Med det inte sagt att modalitet ständigt visar på osäkerhet i ett påstående. Modalitet av hög grad kan även det upplevas som i princip säkert. Även om exempel (35) hade varit *ännu* mer trovärdigt (framställt som sanning) om det stod ”stress dödar hjärnceller i en rasande fart” upplevs det som skribenten har formulerat sig ändå som en sanning då det kan ge den bekräftande responsen ”ja, det vet man ju”. Detsamma gäller exempel (34) och (36). I båda de exemplen bidrar *ju* med att läsaren ska känna igen sig i det som skribenten påstår.

3.4 Den tredje frågeställningen

Den sista frågeställningen är huruvida det är någon skillnad i formulering mellan de som är för eller emot huvudfrågan. Som det står skrivet i 2.1 går det inte att avgöra om vissa är för eller emot huvudfrågan eftersom de skriver om andra saker. När de 68 påståenden som är bortfallet har räknats bort återstår 244 påståenden som kommer vara utgångspunkten för följande analys. 197 av de påståendena är för huvudfrågan medan enbart 47 är emot. Det är en ojämn fördelning men det visar ändå något resultat.

I tabell 7 visas hur många av de påståenden som är för respektive emot huvudfrågan som är uttryckta med polaritet eller modalitet. Procentsatserna är uträknade från hur många påståenden det finns för eller emot. Exempelvis motsvarar 120 inlägg med polaritet av 197 inlägg för huvudfrågan 60,9 procent.

Tabell 7: Polaritet och modalitet i jämförelse mellan de som är för eller emot huvudfrågan

	Antal för	Andel i procent för	Antal emot	Andel i procent emot
<i>Polaritet</i>	120	60,9 %	25	53,2 %
<i>Modalitet</i>	77	39,1 %	22	46,8 %

I tabell 7 kan vi se att det finns skillnader i hur ofta de som är för huvudfrågan formulerar sig med polaritet eller modalitet i förhållande till de som är emot. De som är för har en skillnad på 21,8 procentenheter medan de som är emot har en relativt jämn fördelning och skiljer bara 6,4 procentenheter. I tabell 8 visas ett liknande förhållande gällande objektivitet och subjektivitet.

Tabell 8: Objektivitet och subjektivitet i jämförelse mellan de som är för eller emot huvudfrågan

	Antal för	Andel i procent för	Antal emot	Andel i procent emot
<i>Objektivitet</i>	161	81,7 %	32	68,1 %
<i>Subjektivitet</i>	36	18,3 %	15	32 %

De som är för huvudfrågan har 63,4 procentenheter mer objektivitet medan de som är emot endast har 36,1 procentenheter. Eftersom formuleringar med polaritet och objektivitet ökar trovärdigheten i ett påstående kan det utifrån de siffrorna konstateras att de som är för huvudfrågan troligtvis oftare upplevs som trovärdiga.

Valet av modalitet är intressant eftersom trovärdigheten kan variera mycket beroende på vilka ordval som skribenterna har gjort. En sammanställning presenteras i tabell 9:

Tabell 9: Modala verb och modala satsadverbial i jämförelse mellan de som är för eller emot huvudfrågan

	Antal för	Andel i procent för	Antal emot	Andel i procent emot
<i>Modala verb</i>	37	18,8 %	11	23,4 %
<i>Modala satsadverbial</i>	48	24,4 %	15	31,9 %

Enbart siffrorna i sig säger inte mycket eftersom det går att gradera både modala verb och modala satsadverbial med låg, medelhög och hög grad (Matthiessen & Halliday, 2014:177, 179). Däremot är det intressant att se vilken typ av ord som skribenterna använder sig av. Därför är även nu det modala satsadverbial *ju* relevant att belysa. Här tillkommer även ytterligare ett modalt satsadverbial av vikt, nämligen *givetvis*. Både *ju* och *givetvis* antyder att det som sägs är sant och har därför en hög grad av modalitet (SAG, 2010:114). *Givetvis* förekommer vid sex tillfällen i materialet, exempelvis på följande sätt:

(37) Givetvis är det omöjligt! (#2)

Samtliga gånger som *givetvis* används är det av de som är för huvudfrågan. Det modala satsadverbial *ju* förekommer 22 gånger i hela materialet och 17 av dem är skrivna av de som är för huvudfrågan. Av de resterande fem är tre emot huvudfrågan och två är oklara med vilken sida de står på. Det innebär att av 48 modala satsadverbial är det 23 som bidrar till att påståendet nästintill upplevs som lika sanningsenligt som det vore utan modalitet.

Det finns en skribent som utmärker sig i materialet. Hen är emot huvudfrågan och uttrycker sig med flera påståenden efter varandra med många modala uttryck. Även subjektivitet förekommer:

(38) Förklaringen kan ligga i att IQ-tester mer är ett västerländskt och inte ett somaliskt måttband på hur intelligens ska mätas. Jag kan tänka mig att avancerad problemlösning även finns i Somalia, men som skiljer sig från traditionella tester i vår del av världen. Tester som vi kanske inte skulle begripa. Därför kan det tänkas att testerna skulle kunna vara ofördelaktiga och till och med orättvisa för somalier i det här fallet. [Min understrykning] (#73)

Den här mängden modalitet som tydligt visar att det som påstås inte är säkert fastställt saknar motsvarighet från de som är för huvudfrågan. De som är för huvudfrågan uttrycker sig oftare med högre grad av modalitet och som siffrorna visar även betydligt mer sällan. Följande exempel visar hur de som är för huvudfrågan ofta formulerar sig när de använder sig av modalitet:

(39) Låg medel-IQ medför att den absoluta merparten av dem aldrig kommer att kunna skaffa sig mer än Samhall-liknande arbeten. (#3)

(40) Intelligens är genetiskt betingat till ca 65%, resten kan påverkas av miljö. (#83)

(41) Plus på detta så är de ofta extremt religösa (Islam). (#1)

(42) Somalier kan vara den värsta folkgruppen i världen. (#9)

Skribenterna i de här påståendena använder sig av de modala satsadverbialen *aldrig* och *ofta* som talar om hur vanligt något är, samt två exempel av det modala verbet *kan*. Inläggen är utvalda då just de sätten att använda modalitet på är återkommande hos de som är för huvudfrågan, utöver *ju* som det står om ovan.

Det sista som har analyserats är auktoritetslegitimeringen och det sammanställs i tabell 10:

Tabell 10: Auktoritetslegitimering i jämförelse mellan de som är för eller emot huvudfrågan

	Antal för	Andel i procent för	Antal emot	Andel i procent emot
<i>Auktoritetslegitimering</i>	15	7,6 %	1	2,1 %
<i>Vag auktoritetsleg.</i>	14	7,1 %	1	2,1 %

Tabellen visar att de som är för huvudfrågan betydligt oftare använder sig av auktoritetslegitimering och vag auktoritetslegitimering än de som är emot. Det är dock viktigt att som läsare vara källkritisk till auktoritetslegitimeringarna då de exempelvis hänvisar till Youtube, Wikipedia, Expressen och Fria tider snarare än forskningsartiklar. Exempel (22), (23) och (24) visar att trots att skribenterna framställer sina källor som legitim forskning kan den vara vinklad och icke legitim.

4. Diskussion

Syftet med diskursanalys är delvis att synliggöra strukturer i språkandet för att utifrån vad som har upptäckts kunna förändra negativa strukturer (Lind Palicki, 2015). Den här studien har visat en del av hur diskursen kan se ut i diskussionsforum. Sammantaget visar resultatet att trots att mycket av den information som sprids online saknar tydliga och pålitliga källor kan den formuleras till fakta och därav upplevas som kunskap. Diskussioner av den här typen är en stor del i diskursskapandet kring både synen på andra människor, men även väldigt mycket annat. Hanell (2017) skriver om hur mödrar lär sig av varandras erfarenheter och tolkar det som kunskap (2017:43–46). Det kan vara relativt harmlöst såvida kvinnorna inte sprider rön som bidrar till att en annan kvinnas graviditet går fel. Detsamma gäller för samtliga typer av diskussioner. I den här diskussionstråden sprids istället erfarenheter och åsikter av andra människor på ett sätt där det ofta framställs som fakta. När personer kan skriva att en grupp av andra människor är på utvecklingsstörd nivå, inte bidrar med något i samhället och borde skickas härifrån utan att desto fler säger emot bidrar det till diskursen om dem – i det här fallet främst somalier – blir väldigt destruktiv. Landqvist (2015) påstår att diskursen ännu inte är etablerad som negativ kring somalier och det är därför inte ett diskriminerande uttryck (2015:100, 106). Om den ännu inte är etablerad som negativ anser jag det viktigt att genom min, Landqvist och flera studier visa vad diskursen är på väg att utvecklas till. Om uttrycket inte blir diskriminerande kan det snarare bidra till att det här sättet att tala om somalier normaliseras och börjar anses acceptabelt¹. Vidare om sättet att tala om dem blir accepterat kan också ett icke medmänskligt sätt att behandla dem i verkligheten också bli accepterat. Som Macdonell (1986) skriver är diskurs inte enbart hur vi talar, utan även hur vi agerar (1986:4). Om människor anammar diskussionstrådens åsikter om att somalier är mindre värda och odugliga kan de också börja agera därefter. Jämför exempelvis diskussionen kring tiggare och hur de kan behandlas.

Det sätt som personerna skriver på skapar ofta betydelsen att det som påstås är sant. Principen är applicerbar på alla språk och det som skiljer sig är den grammatiska utformningen. Pondera att samtliga skribenter som faktiskt uttryckte en åsikt eller personlig erfarenhet också formulerade sig på ett sätt som gjorde det tydligt att det inte var den enda sanningen. Samt att de som hänvisade till auktoriteter var källkritiska. På så sätt förvrängs inte personliga åsikter till att framstå som en sanning. Vid diskursanalys är en stor del av syftet att synliggöra vad som faktiskt sägs eller skrivs och därigenom

¹ Jag har avsiktligt valt bort de värsta uttalanden som finns med i materialet eftersom jag ansåg att det var för extrema uttryck för att skriva dem. Den som är intresserad kan hitta Flashbacktråden online. Information om den finns i litteraturlistan.

vara en del av en förändring i samhället (Lind Palicki, 2015:195). I undersökningar likt min, Hagren Idevalls (2014) och Landqvists (2015) blir det tydligt hur en åsikt kan få ändrad betydelse med hjälp av språkliga medel. När det är synliggjort kan vi också förändra det.

Utöver att påverka diskursen om människor är den här typen av studier viktiga då de visar på vikten av källkritik. Många av de länkar som har delats i inläggen som trovärdiga auktoriteter kan inte ses som giltiga källor. Exempelvis förekommer det hänvisningar till Fria tider som på Twitter har ”Your source for junk news from Sweden” som sin slogan (Twitter, Fria tider). Trots att de själva anser sig sprida ”skräpnyheter” använder skribenter dem som en legitim källa för att stärka sina argument. På samma sätt kan det fortsätta med att en person även ser Flashback² som en legitim källa och tror på vad som är skrivet där. Risken för det ökar om det som står är skrivet på ett trovärdigt sätt. På det sättet kan det skapas (falsk) kunskap online.

Den tredje frågeställningen undersöker huruvida det är någon skillnad i formuleringar mellan de som är för respektive emot huvudfrågan. Resultatet visade att det finns skillnader och att dessa pekar på att det oftare förekommer objektiva påståenden utan modalitet skrivna av de som är för huvudfrågan. Min slutsats av det är att de som är emot huvudfrågan (och även har en vänligare inställning gentemot somalier) har en mer ödmjuk framtoning där de visar att det som de säger skulle kunna vara sant, men det är inte säkert. Vad det beror på kan enbart besvaras i spekulationer. En större undersökning där båda sidor jämförs med lika många påståenden var kan vara ett ämne för vidare studier. Där kan även andra språkhandlingar undersökas.

Den här analysen grundar sig på andra forskares metoder och jag har gjort mitt bästa att följa dem för att få ett så reliabelt resultat som möjligt. Det blir dock oavsett en tolkning på olika sätt. Exempelvis är graderingen upp till mig att bedöma och även vilka som är för eller emot huvudfrågan kan ibland vara en tolkningsfråga. Det bör dock vara möjligt att göra samma studie med ett relativt likt resultat eftersom den övervägande delen inte är tveksamma fall. Vidare kan det vara intressant att – förutom fler studier på samma sätt för att visa på det omfattande problemet – undersöka hur personer talar om andra människor i verkligheten. Med det menar jag att anonymiteten kan vara en faktor till att skribenterna blir så frispråkiga och det vore intressant att se om de även talade på samma sätt när de inte kunde gömma sig bakom ett användarnamn och en dold IP-adress. Både gällande vad de säger men också hur de säger det. Den här studien har visat att skribenterna till övervägande del formulerar sig som om det de skriver är den enda sanningen. Hade de visat på samma säkerhet i en fysisk diskussion eller hade de kanske använt sig av modalitet i högre grad? Enligt SFL påverkar lexikogrammatiken och kontexten varandra (Holmberg et. al. 2014:12). Kontexten är i den här diskussionstråden att de skriver online i ett frispråkigt diskussionsforum där de är anonyma. Eftersom kontexten påverkar språkandet borde lexikogrammatiken i materialet ha påverkats av att det är just den mycket anonyma kontext som det är. Min hypotes är att det har gjort skribenterna mer frispråkiga och att de inte lägger lika mycket vikt vid vad de säger än vad de hade gjort om de hade behövt genomföra samma diskussion samtidigt som de tittar sina motståndare i ögonen.

Min slutliga reflektion är huruvida skribenternas sätt att formulera sig är ett medvetet val. Som skrivet ovan påverkas språkandet av kontexten. Det svarar dock inte på om skribenterna är så pass språkligt skickliga att de vet om effekterna av att formulera sig objektivt och utan modalitet. Jag tror att om de hade varit medvetna om framförallt objektiviteten hade de formulerat sig bättre och meningarna utan subjekt hade istället skrivits om till korrekta meningar antingen objektivt eller subjektivt. Däremot tror jag att de är mer medvetna om hur de använder modaliteten. Precis som jag nu är nogga med att

² Många är medvetna om att det som skrivs på Flashback inte är sanningar. Det finns dock många som också vänder sig till Flashback för svar på frågor och min tanke är att oerfarna internetanvändare och de som inte kan källkritik inte vet om att Flashback enbart är ett diskussionsforum kan fara illa av att läsa vad som skrivs eftersom det kan upplevas som sanning.

markera vad det är jag tror och inte vad jag vet för att visa att det inte är en fastställd sanning tror jag att de är lika medvetna om hur de ska göra för att framstå som mer trovärdiga. Resultatet blir att många åsikter och fördomar förmedlas som om de vore sanningar och sprids vidare till andra som kan anamma dem. På så sätt görs myter trovärdiga.

Litteratur

- Flashback. 2018. *Somalier – samma IQ som individer med Downs Syndrom – vad kan vi förvänta oss av dem?* [Webbplats tillgänglig 2018-10-02 på <<https://www.flashback.org/t2973628>>]
- Flashback. 2018. *Regler*. [Webbplats tillgänglig 2018-10-09 på <<https://www.flashback.org/regler>>]
- Flashback. 2018. *Integritet*. [Webbplats tillgänglig 2018-11-08 på <<https://www.flashback.org/integritet>>]
- Fria Tider. 2018. [Webbplats tillgänglig 2018-12-05 på <<https://twitter.com/friatider>>]
- Hagren Idevall, Karin. 2014. ”Ge mig dina källor på det innan jag tror på det, fram tills dess kommer jag skratta åt det påståendet”: En språkvetenskaplig studie av relationer i kommentarsfält online. I: A-C. Edlund, L-E. Edlund & S. Haugen (red.). *Vernacular Literacies: Past, Present and Future* (s. 77–89). Umeå: Institutionen för språkstudier, Umeå universitet
- Hanell, Linnea. 2017. *The knowledgeable parent: ideologies of communication in Swedish health discourse*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Hewson, Claire & Buchanan, Tom. 2017. *Ethics and Guidelines for Internet-mediated Research*. Leicester: British Psychological Society
- Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin. 2006. *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Holmberg, Per, Grahn, Inga-Lill & Magnusson, Ulrika. 2014. Systemisk-funktionell lingvistik: Att analysera språkets betydelsepotential. I: H. Lehti-Eklund, C. Lindholm & C. Sandström (red.). *Folkmålsstudier 52*. (s. 9–30). Helsingfors: Föreningen för nordisk fiologi
- Landqvist, Mats. 2015. Vad är språklig diskriminering? En analytisk prövning av några pejoriserings teorier. I: M. Landqvist (red), *Från social kategorisering till diskriminering: fyra studier av språk och diskriminering och ett modellförslag* (s. 97–121). Huddinge: Södertörns högskola.
- Lind Palicki, Lena. 2015. Diskursanalys. I: S. Boyd & S. Ericsson (red.) *Sociolingvistik i praktiken*. (s. 195–213). Lund. Studentlitteratur.
- Macdonell, Diane. 1986. *Theories of Discourse*. Oxford: Basil Blackwell.
- Mills, Sara. 2004. *Discourse*. London & New York: Routledge.
- Matthiessen, Christian & Halliday, Michael. 2014. *Halliday's introduction to functional grammar*. 4:e uppl. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Nationalencyklopedin. *Subjektiv*. [Webbplats tillgänglig 2018-12-14 på <<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/subjektiv>>]
- SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik. 2010. *Svenska Akademiens Grammatik – 4 satser och meningar*. Stockholm: Svenska akademien.
- Svensk ordbok. *Objektiv*. [Webbplats tillgänglig 2018-12-14 på <<https://svenska.se/tre/?sok=objektiv&pz=1>>]
- Westberg, Gustav. 2016. *Legitimerade föräldraskap 1870–2010. En diskurshistorisk undersökning*. Stockholm: Stockholms universitet.

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

Stockholms
universitet